HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

עשרים ושש דכתיב שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר. אין זו שלוה וי"ג מרדו אין זו שלוש שהיו בהן מלחמות הרי כ"ה שנים ושנת כ"ו נהרג כדרלעומר והיתה בשלוה כ"ו הנותרים מנ"ב: **לרומם בית אלהינו.** ועל ידי כן זכינו לתת לנו גדר ביהודה: **קשקושי ואבררוי.** [1] בירניות ומגדלים: רב אשי רואש ישיבה היה במתא מחסיא ומנעם מלהגביה בתיסם יותר מבהכ"נ: **אחא שמעאל.** לשמשו: **ולא אחא נברי.** לדומים שהיו רשעי יותר: **חבר.** [2] אומה מבני פרסיים: **תלמיד חכם.** אם יקניטנו יענישנו וכן יתוס ואלמנה מפני שדמעתן מצויה: **חולי.** הוא חולי אריך המנוונה[3] והולך ומתיש כח כגון אשתא וחולי הראש: **כאב.** הוא ההולך וכא כגון כאב שן כאב מכה: **מיחוש.** חשש בעלמא לפי שעה וקל: **חלה של רשות.** עומק לבם שהוא צריך להיות לו לב לכמה מדינות למס הקלוב ולכמה מלחמות ולכמה משפטים והכל ביום אחד: **עיגלא תילתא.** [4] שליש לבטן שהוא משובח מפני שהבהמה בקטנותה אינה עדיין בכחה והולך ראשון ושני אינו בריא: **והא תנא ליה רישא אם אתחילו אין מפסיקין.** וגבי תפלה קיימינן ולמה ליה למיהדר למיתני ואין מפסיקין לתפלה: **אתאן לדברי תורה.** ומילתא אחריתי נקט: **חבריה דעוסקין בתורה מפסיקין.** תורתן לקריאת שמע דזמנה לדוריי' ובשכבך ובקומך[5] ואין מפסיקין לתפלה: **אבל אנו.** הוא ומפסיקין תורתנו לאומנותנו כ"ש שנפסיק לתפלה: **עיבור שנה.** שהיו עולים שבעה לעליה ונושאין ונותנין אם השנה ראויה ולריכה להתעבר דכתיב בסנהדרין (יא:) על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה: **מתני' שמא ישכח וילא.** משמשך: **ולא יפלה את הנר.** מבעד כיס מבגדיו דמתרגמינן בערתי פליתי (דברים טו) ולקמן (יב.) מפרש טעמא: **ולא יקרא לאור הנר.** בספר שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שילבה יפה ונמצא מבעיר בשבת: **החזן.** חזן הכנסת המקרא שבעה הקוראים בתורה ופעמים שאינו יודע היכן צריכין לקרות למחר ורואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו והן קורין בסדר לאור הנר בבית הכנסת ויודע שהיא פרשה של שבת זו. ל"א חזן מלמד תינוקות ורואה היכן יתחילו למחר והיכא יסיימו פרשיותיהן: **כיולא בו.** לעשות הרחקה לעבירה אמרו: **לא יאכל חוב עם הזבה.** וכ"ש טהור עם הזבה: **מפני הרגל עבירה.** מפני שמתוך שמתיחדין יבא לבעול זבה שהיא בכרת: **גמ' לא יעמוד אדם** [6] **ברה"י.** ויושיט פיו ורואשו לרה"ר לאחוז כלי אליו ונמצא מתחייב חטאת: **כלים אליו ונמצא מתחייב חטאת:** וכן

כ"ו דכתיב [1] שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלש עשרה שנה מרדו ובארבע עשרה שנה וגו': ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [א] כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה שנאמר [2] לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו וה"מ בבתים אבל [ב] בקשקושי [ג] ואבררוי ליה לן בה אמר רב אשי אנא עבדי למתא מחסיא דלא חרבה והא חרבה מאותו עון לא חרבה: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב תחת ישמעאל ולא תחת נברי ולא תחת חבר תחת חבר ולא תחת תלמיד חכם תחת ת"ח ולא תחת יתום ואלמנה: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב כל חולי ולא חולי מעים כל כאב ולא כאב לב כל מיחוש ולא מיחוש ראש כל רעה ולא אשה רעה: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב אם יהיו כל הימים דיו ואגמים קולמוסים ושמים יריעות וכל בני אדם לבלרין אין מספיקים לכתוב חללה של רשות מאי קראה אמר רב משרשיא [3] שמים לרום וארץ לעומק ולב מלכים אין חקר: [ג] ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [ג] יפה תענית לחלום כאש לנעורת אמר רב חסדא [ד] ובו ביום ואמר רב יוסף [ה] אפי' בשבת רב יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי עבדי ליה עיגלא תילתא אמרו ליה לטעום מר מידי אמר להו בתענית יתיבנא אמרו ליה ולא סבר ליה מר להא דרב יהודה דאמר [ד] רב יהודה [ו] לוה אדם תעניתו ופורע א"ל תענית חלום הוא ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף אפי' בשבת: ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לק"ש: הא תנא ליה רישא אין מפסיקין סיפא אתאן לדברי תורה דתניא [ז] חברים שהיו עוסקין בתורה [ח] מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה א"ר יוחנן [ט] לא שנו אלא כגון ר"ש בן יוחי וחבריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין לק"ש ולתפלה והתניא כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש כי תני ההיא [י] בעיבור שנה דאמר רב אדא בר אהבה וכן תנו סבי דהגרוניא אמר רבי אלעזר בר צדוק כשהיינו עוסקין בעיבור השנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לקריאת שמע ולא לתפלה: **מתני'** [יא] לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה [יב] שמא ישכח ויצא ולא הלבלר בקולמוסו ולא יפלה את כליו [יג] ולא יקרא לאור הנר באמת אמרו החזן רואה היכן תינוקות קוראין אבל הוא לא יקרא כיוצא בו לא יאכל חוב עם הזבה מפני הרגל עבירה: **גמ'** תנן התם לא [יד] יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר בר"ה וישתה ברה"י אבל אם הכנים ראשו ורובו למקום שהוא שותה מותר וכן

ולא תחת חבר. פירש בקונטרס חבר פרסיים ול"נ דפרסיים היו בבבל מימות כורש כדפירש"י בפ"ב דגיטין (דף יז.) וחברים בימי רבי יוחנן אתו לבבל כדאמר בהבא על יבמתו (יבמות סג.) ועוד דאמרינן בקדושין (עב.) הראני פרסיים דומין לחיילות בית דוד הראני חברין דומין למלאכי חבלה משמע דחברי אומה אחרת היא והא דאמר בפרק ב' דגיטין (דף יז.) אתא חברא שקל שרגא מקמייהו אמר רחמנא אי בטולך אי בטולא דבר עשו למימרא דבני אדומים מעלי מפרסיים והתניא אלהים הבין דרכה וגו' ידע הקב"ה שאין ישראל יכולים לקבל רוב גזרותיו של עשו הרשע עמד והגלו אותם לבבל לאו משום דחברים היו פרסאי אלא עיקר היו הפרסיים והחברים שביניהם היו כפופין להן ומשני הא מקמי דאתו חברי לבבל היו פרסאי מעלו מרומאי והא דקאמר אי בטולך אי בטולא דבר עשו בתר דאתו חברי לבבל בימי כ' יוחנן כדמוכח בהבא על יבמתו (יבמות סג.) והראני הפרסיים דומיים מעלי מפרסאי ורש"י פירש שם דאתו חברי לבבל פרסיים בימי כורש ול"נ כדפרישי' דהא בימי רבי יוחנן אתו חברי ופרסיים בימי כורש וכדמוכח בקדושין (דף עב.) דלאו אומה אחת הן והר"ר יעקב מקורביל (ג) [ב] מפרש דחברים היו משרתים מפרסיים דומים למלאכי חבלה לפי שלובשים בגדים שחורים ורחבים והיינו דשקל הכומר שרגא להבית לע"ז שלהן:

כגון אנו מפסיקין בין לקריאת שמע בין לתפלה. והא דאמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה [ג] מסיר אזנו משמוע תורה וגו' וי"ל תורתו היתה אומנתו או עדיין לא היתה שעה עוברת:

כגון רבי שמעון בן יוחי וחבריו. והא דאמר לקמן (דף נג:) [ד] כי הוה מטיא (זמן תפלה) לבית ומכסי ומצלי [ה] הוה [ו] מצלי היינו ק"ש [ז]:

בעיבור שנה. שלא יתקלקלו המועדות:

שמא ישכח ויצא. אליבא דרבא דאמר לא גזרי גזירה לגזירה אין לפרש שמא ישכח המחטו [1] דאפילו יצא ליכא איסור דאורייתא כדאיתא בפ"ב דב"ק (דף מו:) [2] הכיר בה ושכחה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה אבל שמא ישכח את המחטו להגיעו עד שיהיה שבת ולבסוף כשיזכור את המחטו ישכח שהוא שבת ויצא: **לא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"י.** בהמולא תפילין (עירובין דף עט.) מוקי לה בחפצים הצריכים לו ודברי הכל פי' אפי' רבנן דאמרי עומד אדם ברה"ר ומטלטל ברה"י הכא מודו דכיון דצריך לשתות [3] איכא למיחש שמא יביאם אצלו [4] ולא השתא נמי כי יכנים ראשו ורובו אמאי שרי הא מפיק מרה"י לרה"ר אלוקח ברה"י ונחתא בבטנו ברה"ר [5] דהכי אמר התם השתין מים ורק חייב חטאת ויש לומר דבלעיתא היינו הנחתו ואין לאוש במה שאוב ונכנסים לתוך מעיו כדאמר [6] (לקמן דף פ.) הוליא דיו לכתוב ב' אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב דכתיבתן זו היא הנחתן ואתי שפיר הא דפרק אמרו לו (כריתות דף יג.) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד רבי מאיר אומר אף אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב והשתא היכי תני ר"מ הוצאה דלא מחייב עלה עד שתנוח במעיו בהדי הנהו דמחייב

מסורת הש"ס

[1] [בנשון ישמעאל מגדל], [2] [נר' הערוך אכרוזאי פי' חומת העיר בלשון פרסי], [3] תענית יג: ע"ש, [4] [נ' מוס' לקמן כד. ד"ה פעמים], [5] [לקמן קמט.], [6] עירובין כ. ע"ש קט. ע"ש, [1] פי' בגיעים העשוין לגוי, [2] בס"ד: המנוול, [3] [דברים ו], [4] בלא"ל הגר' בהר"ר וכו' לרה"י, [5] [וכן מפרש הערוך בערך חבר], [6] [לעיל יו"ד.], [7] [לעיל עיקן לגויים],

תורה אור השלם

1 שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעמר ושלש עשרה שנה מרדו: ובארבע עשרה שנה בא כדרלעמר והמלכים אשר אתו ויכו את רפאים בעשתרת קרנים ואת הזוזים בהם ואת האימים בשוה קריתים: בראשית יד ד-ה

2 כי עבדים אנחנו ובעבדתנו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס לתת לנו גדר ביהודה וברושלם:

עזרא ט ט

3 שמים לרום וארץ לעמק ולב מלכים אין חקר:

משלי כה ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חבר אומה. נ"ב ורש"י כפ' מירם דף מה ריש ע"א מבני אם אומה שהיתה עם פרסיים עכ"ל: (ב) ד"ה עגלא תלתא שליטי. נ"ב ובעיהוזן דף סג. דחה רש"י בעצמו פי' זה ע"ש: (ג) תוס' ד"ה ולא מתח וכו' והכ' יעקב מפריז פירש לחברים הם כומרים מפרסיים דומים למלאכי חבלה:

גליון הש"ם

גמ' חברים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לק"ש. עי' מ"ק ט ע"ב תוס' ד"ה כאן במלוה וכו' וע"ע ועמד בזה הרמ"ק בחידושיו: מתני' שמא ישכח ויצא. עיין לעיל ג ע"א תוס' ד"ה עקיבת גופו: תוס' ד"ה בגון ר"ש וחבריו. מצלי היינו קריאת שמע. עיין ברכות טו ע"א תוס' ד"ה אמלן:

מוסף רש"י

ואפילו בשבת. יכול להתעטות כדי שיתבטל לגר גופו (תענית יב.). ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד. דחיישינן שמא ימצך גופו למקום רגליו ויוציא הכלי עמו (עירובין כ. וכעי"ז שם צט.).

תוס' ישנים

א) ואמר רבינו יעקב דהני גנין דיקן כקשקושי דמיין לפי שאין משתמשין עליהן כמו שהיו רגילין להשתמש על גגותיהן בימי הכמים ולפ"ז א ל"ל להגביה בהכ"נ יותר משאר גגין:

מוסף תוספות

א. דוחקא בימיהם שהיה עיקר תשמישן על הגג גנאי לעשות תשמיש למעלה מבית הכנסת. הגהות מרדכי סימן תנ"ל.

ב. דאמרו ליה לר' יוחנן אתו חברי לבבל שגא נפל. תוס' נימין ז. ג. עליה דרשב"י כי הוה יתיב במערתא. מי' הר"ן. ד. אלמא הוו מפסיקין לתפלה, י"ל. שיטה לגר"ן. ה. והאי דנקט מצלו לאו דוקא. שיטה לגר"ן. ו. שעליו. תוס' הרא"ש. ז. [גבין] היתה אבן מונחת לו בחיקו. תוס' הרא"ש. ח. המשקיע חפצים הצריכין לו נינהו. פי' הר"ן. ט. אפי' שותה בכלים שאינן צריכין לו. פי' הר"ן. אבל בחפצים שאינם צריכים לו בחוץ פלוגתא דר"מ אוסר ורבנן שרו. מיטב"ש. י. דמחשבתו משויא ליה מקום. מיטב"ש.

יא. בתוס' הרא"ש נוסף: דאז חשוב כמונח ואפי' הוא מהלך. (וע"ז הוא מביא לאי מהוליא דיו ועי' שפ"ת).

---

[1] [נ' מוי' פי"ח מהל' תפלה הל' ג טוש"ע א"ח סי' קז סעיף ג:

סמ ב טוש"ע שם:

ע ג מוי' פ"ח מהלכות תענית הלכה יב סמג עשין דרפנן ג טוש"ע א"ח סי' רכ סעיף ב [וכו"ר כאן וכפ"ק דתענית ד' קנ"ב. וכרא"ש כאן] וכפ"ע דברכות סי' ה' וכפ"ק דתעני' סי' טז]:

עא ד מוי' שם טוש"ע א"ח סי' תקסח סעיף ב:

עב ה מוי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' רפח סעיף ד:

עג ו מוי' פ"ד מהלכות נדרים הלכה טז סמג לאוין רמב טוש"ע א"ח סי' תקסח סעיף ב:

עד ז ח מוי' פ"ב מהל' ק"ש הלכה ה ופ"ו מהל' תפלה הל' מ סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קו סעי' ג:

עה ט מוי' פ"ב מהל' ק"ש הלכה ה:

עו י מוי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנב סעיף ו:

עז כ מוי' פט"ו מהל' שבת הלכה ב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שנ סעיף א:

רבינו חננאל

שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלש עשרה שנה מרדו, הרי כ"ה שנה, ובארבע עשרה למרידה בא כדרלעומר והחריבה נמצאת שלותה כ"ו שנים ותשולם נ"ב לישיבתה. **וכל עיר** שגגותיה גבוהות מן הכנסת סופה ליחרב שנאמר לרומם בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו. אמר רב אשי [אנא] עבדי למתא מחסיא שהגבהתי הכנסת למעלה מכל גג דלא ליחרב מהאי עון [1] לעולם. אמר **רב** תחת נברי ולא תחת ישמעאל, תחת ישמעאל ולא תחת חבר, שהן רעים, כדגרסינן ביבמות תחת חבר ולא תחת ת"ח, כלומר אין בו כח להציל מיד הרשעים בזרוע רמה, וכ"ש יתום ואלמנה. אמר **רב** יפה תענית לחלום כאש בנעורת. אמר רב חסדא ובו ביום. אמר רב יוסף ואפילו בשבת. (ואינו תענית חלום) זה שאמר רב לזה אדם תעניתו ופורע [ואינו תענית חלום] אלא שקיבל עליו מעצמו להתענות בו. ואפילו אם אירע בו אונס לזה ופורע, ודייקינן מהא דגרס' בתענית צערא קביל עליה כי הא שמעי' היכא דאירע בו [צער או אונס]. אמר רב לזה אדם תעניתו ופורע ותענית חלום בין כך ובין כך לא. **אם התחילו אין מפסיקין** בו'. ואוקימנא סיפא איצטריך לדברי תורה, דתניא חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון רשב"י וחבריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין אפילו לתפלה. והא דתניא כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש ההיא בעיבור שנה תניא, דא"ר אלעזר בר' צדוק כשהיינו עוסקים בעיבור שנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לק"ש ולא לתפלה. **מתני' לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה** כו'. ירושלמי [ל]עיל בהלכה כן] ממה דתנינן מנחה ותני לה ר' חייא חשיכה, הדא אמר אפילו חשיכה דתנינן בתרה מנחה היא. תנן התם בסוף עירובין, לא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"ר, ולא ברה"ר וישתה ברשות היחיד, אא"כ הכניס ראשו ורובו למקום ששותה

---

[1] אולי יש לגרסו בתיבת לעולם למש"כ התו"ס בחידושיו לשבת בתוספתא שעשה רב אשי שלא תהא נשלחת מחוברת לעולם כשעמיד הקב"ה לחזור בתי לדיקים לעולם ובדאיתא בברכות נ"ח ב' מחזור גם היא לשונה. והיינו דכתיב ולהעמיד את חרבותיו ע"ש ודו"ק.